

وینه‌گره ناسراوه‌کانی جیهان

و: کهمال عه‌بدوئلا هه‌سه‌ن

«جولیا مارگریټ کامیرون»

به‌پیتی سه‌رژمی‌ریبه‌کی فه‌رمی، له‌ ریکه‌وتی ۷ی گولانی سالی ۱۸۶۱ دانیش‌توانی دیمیولالاج له‌ناوچه‌ی فریشواتری دوورگه‌ی وایت که ته‌نھا (۱۱) که‌س بوون، ۵ که‌س له‌مانه‌ نه‌ندامی بنه‌ماله‌ی کامیرون و ۶ که‌سی دیکه‌ش خزمه‌تکاره‌کانیان بوون.

«چارلس هی کامیرون» ته‌مه‌نی ۶۶ سال بووه و پیشتر پیشه‌ی پاریزه‌ری بووه، هاوسه‌ره‌که‌ی جولیا مارگریټ کامیرون له‌ ته‌مه‌نی ۴۵ سالی‌دا

بووه.

ئه‌م ئافره‌ته له‌ سالی ۱۸۱۵ له‌ کیشوهری هیندستان له‌ دایک بووه و هه‌ر له‌ویش گه‌وره بووه و له‌ ته‌مه‌نی ۲۳ سالی‌دا زه‌ماوه‌ندی له‌گه‌ل به‌ریتوبه‌ریکی ده‌وله‌مه‌ندی به‌ریتانی کردووه، که له‌و ولاته‌دا خاوه‌ن پله‌وپایه‌کی به‌رزی کۆمه‌لایه‌تی بووه. کامیرون ئافره‌تیک بوو، که هه‌رده‌م خزمه‌تکاریکی له‌ ده‌ورو به‌ریدا بووه، ئه‌گه‌رچی هیچ گرفتیکی جگه له‌ ریکخستنی و سه‌روسامانی مالدا نه‌بووه، به‌لام هه‌رگیز بچووکتربن کاری

گوره‌ترین وینه‌گره‌کانی ته‌ک روخساری سه‌دهی نۆزده.

سه‌ره‌رای نه‌وه‌ی که جولیا مارگریت زۆر خولیای کاره‌که‌ی بوو و خو‌ی به‌کاره‌که‌یه‌وه ماندوو ده‌کردو هه‌ر چهنده که زۆریه‌ی کاره‌کان و وینه‌کانی زۆر سه‌رکه‌وتوو بوون، به‌لام نه‌گه‌ر براده‌رایه‌تی و ناشنایه‌تی لۆرد تنیسۆن فیکتۆریای شازاده‌ی شاعیره‌کان نه‌بوایه که له فریشواتر دراوسیمان بوو، نه‌و هیچکات نه‌ده‌گه‌یشه‌ته نازناوی له بواری وینه‌گرتندا، تنیسۆن هه‌رزوو له‌به‌رده‌م کامپیرای وینه‌گرتنی جولیا مارگریت ده‌رکه‌وت و هه‌روه‌ها هانی ناوداره‌کانی دیکه‌شی دا که نه‌م کاره نه‌نجام بده‌ن.

جولیا مارگریت ته‌نها له‌یه‌ک دیه‌وه‌ رووناکی ده‌دایه مۆدیله‌کان و نمونه‌کانی خو‌ی (بۆ گرتنی هه‌ندی وینه‌ی نیو روخساری «جولیا جاکسون» ته‌نها له رووناکی ناگر که‌لکی وه‌رگرت) و کاته‌کانی رووناکی دانی به‌وینه‌کانی خو‌ی زۆر به‌به‌پیتی خوله‌ک ده‌ژمارد تا‌کو چرکه. له نیوان وینه‌کانی جولیا مارگریت کامپیرۆن ته‌نانه‌ت یه‌ک وینه‌ش نییه که له‌سه‌ری نیشانه‌ی جولیه‌کردنی مۆدیل به‌دیار نه‌که‌وتبیت.

ناسینی که‌سایه‌تی مرۆقه‌کان له‌سه‌ر بنه‌مای شیشه‌ی ئیسقانی که‌له‌که‌یان له سه‌رده‌می مه‌لیکه فیکتۆریا با‌بووه‌و نه‌م گریمانه‌یه هه‌یه که جولیا مارگریت کامپیرۆن بی‌ری له‌وه کردوو‌ته‌وه، که به‌پیشاندانی ته‌ماوی شیشه‌ی سه‌ری «نووسه‌ران، نیگار کیشه‌کان و زانایانی» باشتره‌ جوانتر ده‌توانیت هه‌وینی به‌هه‌ره‌کانی زه‌ینی مرۆقه‌کان پیشان بدات. هه‌روه‌ها ده‌توانین بی‌ر له‌وه‌ش بکه‌ینه‌وه که‌وا بۆ نه‌وان زۆر ساناترو ئاسانتر بووه، که له ماوه‌ی رووناکیدانی درتێخایه‌ن که کامپیرۆن

ناوماڵی‌شی نه‌کردوو‌ه. سه‌ره‌رای نه‌م شتانه له دوا‌ی ته‌مه‌نی ۴۰ ساڵیدا به‌شاره‌زایی و زاناییه‌کی ته‌واو ده‌ستی به‌کاری وینه‌گرتن کرد، که له‌سه‌رده‌می نۆزده‌هه‌م سه‌رگه‌رمیبه‌کی زۆر ئالۆزو ناخۆش بوو.

زه‌وییه‌کانی چارلس کامپیرۆن له سیلان (سریلانکای ئیستا) بوو و دوا‌ی نه‌و، نه‌و بوو به‌نیشه‌جیی دورگه‌ی وایت، زۆریه‌ی جار به‌ره‌و سیلان ده‌رۆیشه‌ت. له یه‌کێک له‌م گه‌شتانه‌دا که له کۆتایی ساڵی ۱۸۶۳ نه‌نجام درا، چارلیس کامپیرۆن و که‌که‌ی کامپیرایه‌کی وینه‌گرتنیان بۆ جولیا مارگریت وه‌ک دیاری هینا تا‌کو کاته ته‌نیا‌یه‌کانی خو‌ی له‌گه‌ل نه‌م کامپیرایه پر بکاته‌وه.

نه‌م کامپیرایه له شیشه‌ی دووربینه سندوقیبه‌کانی تاییه‌ت له‌سه‌رده‌می فیکتۆریا بوو، که ها‌وینه‌یه‌کی ژامنی فه‌ره‌نسی هه‌بوو. هه‌رچه‌ند که له دوا‌یین ساته‌وه‌ختی وینه‌گرتنه‌کانی جولیا، وینه نیگه‌تیقه‌کانی زۆریه‌یان که‌موکۆریان هه‌بوو و به‌بێ ورده‌کاری ده‌رده‌چوون، به‌لام جولیا له‌سه‌ره‌تای کارکردندا ۲ مانگی ره‌به‌ق کاته‌که‌ی ته‌رخان کرد تا‌کو بتوانیت وینه‌یه‌کی نیگه‌تیف به‌جوانی بگریته. سه‌ره‌نجام له ۲۹ ی ریشه‌ندانی ساڵی ۱۸۶۴ کامپیرۆن نه‌نجامی دوا‌یین قوناغه‌کانی نه‌م شیشه‌سه‌خته‌ی به‌رێکۆپیکی و سه‌رکه‌وتویی به‌کۆتا هینا. یه‌که‌مین وینه‌ی ته‌ک روخسار که له کچیکی ته‌مه‌ن ۹ سالانی گرت، له سه‌ره‌تای وینه‌گرتن تا‌کو کۆتایی چاپکردن ۷ کاتژمیری خایاند. نه‌م ۷ کاتژمیره‌ سه‌ره‌تای ده‌ستپێکی سه‌رکه‌وتنێک بوو بۆ جولیا مارگریت له‌کاری وینه‌گرتندا، که بووه هۆی بیته‌ به‌یه‌کیک له

هیلین لیفیت (Helen Levitt)

هیلین لیفیت (Helen Levitt) له سالی ۱۹۱۸ له شاری نیویورک له دایک بووه. هیلین هه له م شارهدا دهستی به خویندن کردووه و پتر له ۶۰ سالیس کاری وینهگرتنی ته نجام داوه. ئه له ماوهی ئه و سالانهی که کاری وینهگرتنی ته نجام داوه، وینهی زۆر کهسی گرتووه له هه موو ته مه نه کاندو ههروهها وینهی هه موو هۆزو نهژاده کانی خستووته بهرچاوی دهوا وینه کهی له گه ل ئه وه شدا شه قامه کانی شار سه نته ری سه ره کی کاره کانی و وینه کانی هیلین لیفیت بووه.

زۆریه ی زۆری دیمه نه کان و بابه ته کانی (سوژه کان) ی ده گه رپته وه بۆ چینی که م ده رامه ت و هه ژاری کۆمه لگا، به تایبه تی مندالان، به لام هیلین لیفیت هه رگیز کاره کانی خۆی وه ک به لگه یه کی کۆمه لایه تی و میژووی به کار نه هیتا و کاروبه ره مه کانی هه میشه دیدگایه کی نافه رمییان هه بووه.

له سالانی ۱۹۳۸-۱۹۳۹ له گه ل «واکر ئیفانس Walker evans» دهستی به خویندن هه وه و فیربوونی وینه گرتن کردووه و له ساله کانی دواتر هه میشه وه ک راهینه رو براده رتیکی زۆرباش بیری له ئیفانس کردۆته وه. هه ر له ستۆدیوی واکر ئیفانس بوو، که چاوی به «جیمز ئیجی (James Agee) که وت. «ئیجی» که سیک بوو که دواتر پینشه کیسه کی بۆ یه که مین په رتووی «لیفیت» به ناوی A Way of seeing نووسی. (په رتوویکی که له سالی ۱۹۴۶ دا نووسرا به لام، تا کو سالی ۱۹۶۵ به چاپ نه گه تیندرا). له سالی ۱۹۴۱ لیفیت گه شتیکی به ره وه مه کسیک

به کاری ده هیتا، راسته وخۆ سه یری ها وینه یه کی گه وه نه که ن.

هه رچه ند جولیا مارگریت کامیرون له روخساری پیاهه ناو داره کاندو به دوا ی هۆشمه ندیبه که باندا ده گه را، به لام له هه لپژارده ی مۆده کانی ئافه رت بۆ وینه کانی خۆی بیری له جوانیبه که یان ده کرده وه. «ماری هیلیر» ی خزمه تکاره تایبه تیبه که ی یه کیکی له مۆدیلا نه بوو که ئه و زۆر چه زی لی ده کردو جولیا مارگریت کامیرون له به رگی مه ریبه می پیروژدا ئه وه نده وینه ی لیده گرت، که هه ندی جار ئه و یان به مه ریبه می پیروژ بانگ ده کرد. ههروه ها هه ولی ئه وه ی ددها رکابه ری نیگار کیشه کان بکات و ئه م کاره شی به کۆمه لیک وینه که بۆ په رتووی تیس مون که به هه لپژارده کانی پاشا (هه لپژارده کانی شا) ناسراوه ته نجام دا.

ئه وه ی ئاشکرا و دیاره ئه وه یه کامیرون ئه وه نده ی که گرنگی به ریکه خستنی ورده کاری وینه کان یان قۆناغه کانی هه ستیارو ماندوو که ری فه رایه ندی وینه گری ددها، گرنگی به چۆنیه تی جلوه به رگ و باکگرا ونده کان نه ددها یانیش بیری لی نه ده کرده وه. بنه ماله ی کامیرون له سالی ۱۷۸۵ چوون تا کو بۆ هه میشه له سیلاندا ژیان بیه نه سه ر ئه گه رچی جولیا مارگریت کامیرون به رده وام بوو له سه ر کاری وینه گرتن و زۆریه ی زۆری جارن وینه ی کریکاره تامیلیبه کانی ناو کیلگه ی هاوسه ره که ی ده گرت، به لام له مه و به دوا زۆریه ی زۆری کاته کانی خۆی بۆ چاودیری بنه ماله که ی ته رخان کرد. جولیا مارگریت کامیرون له و کاته ی که چاودیری کۆره نه خۆشه که ی خۆی «هاردینگ» ی ده کرد، خۆشی تووشی نه خۆشی هات و له سالی ۱۸۷۹ دا کۆچی دوا یی کرد.

هه‌رچه‌ند که له ماوه‌یه‌کی زۆر کورتدا، دزان و هیچکات دووباره نه‌دۆزراونه‌ته‌وه.

چالاکییه هونه‌رییه‌کانی لیثیت له بواری وینه‌گرتن بۆ ماوه‌ی چهن‌دین سال‌ به‌ره‌و که‌مبون و کزیبون رۆیشت، به‌لام له سالی ۱۹۷۱ دیسانه‌وه جارێکی دیکه دهستی به‌وینه‌گرتنه‌کانی سه‌رشه‌قام کردووه، سالی ۱۹۷۴ پيشانگایه‌کی خۆی له‌م به‌ره‌مانه (به‌ره‌مه‌کانی سه‌رشه‌قام) که به‌شپوه‌ی سلایدی ره‌نگی ئاماده‌کرا‌بون، له‌ مۆزه‌خانه‌ی هونه‌ره‌کانی مۆدیرن کردووه.

هیلین لیثیت له سالی ۲۰۰۱ په‌رتووکێک به‌ناوی Crosstan که بریتی بوون له هه‌ندی وینه‌ی ده‌یه‌کانی ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ی Harlem و کۆمه‌لێکی ته‌واوی وینه‌ ره‌نگینیه‌کان سالی ۱۹۶۰ و هه‌روه‌ها ئه‌و وینه‌ ره‌ش و سپیانه‌ی که له ده‌یه‌ی ۸۰-۹۰ه‌کاندا وینه‌گیرا‌بون، له‌م هونه‌رمه‌نده به‌چاپ گه‌یشت.

ئه‌م په‌رتووکه گۆرانکاریه‌کانی فه‌ره‌ه‌نگ و کلتوری شه‌قامه‌کانی نیویۆرک و هه‌روه‌ها به‌ره‌و پيششه‌چوونی ورده‌ و ده‌ی ده‌رگای وینه‌گرتنی هونه‌رمه‌ند هیلین لیثین پيشان ده‌دات هه‌روه‌ها له سالی ۲۰۰۳، په‌رتووکێک له ژێر ناوینشانی Here Qnd now چاپکرا که کولیکسیونیک (کولیکشن) بوو له وینه‌کانی لیثیت و له ساله‌کانی ۱۹۹۰ وینه‌ی گرتبوون و پيش ئه‌م میژووه هیچکات له شونیتکی دیکه چاپ نه‌کرا‌بون.

سه‌رچاوه:

ئینته‌رنییت

ئه‌نجامداو به‌ره‌مه‌کانی خۆی له‌م گه‌شته‌دا له په‌رتووکێکدا به‌ناوی شاری مه‌کسیک نووسیوه‌ته‌وه.

«هیلین لیثیت» له سالی ۱۹۴۳ پيشانگایه‌کی تاکه‌که‌سی له مۆزه‌خانه‌ی و «هونه‌ره‌کانی مۆدیرن» له شاری نیویۆرکدا کردووه. هه‌روه‌ها کاره‌کانی به‌شپوه‌یه‌کی به‌رده‌وام و ریکوویک له گۆفاره‌کانی «Time, cue, Harper's Baza, Fortun» به‌چاپگه‌یان‌دووه.

له‌کارو به‌ره‌مه‌کانی لیثیت ده‌کرێ ئاماژه به‌دوو فیلم بکه‌ین به‌ناوی Inthe street 1952 و The Quiet one 1949 که خه‌لاتیشی له ئیستیه‌ئاله‌کانی Venice و Edinburgh و ده‌رگرتووه.

لیثیت له‌نیوان سالانی ۱۹۵۶-۱۹۵۷ له خوتیندگه‌ی Art students League بواری هونه‌ری نیویۆرک ده‌ستی به‌خوتیندی کردووه. له سالی ۱۹۵۹ توانی یارمه‌تی و ده‌رماله‌ی خوتیندی Guggenheim بۆ خوتیندن له بواری شیوازه‌کانی ته‌کنیکی و هونه‌ری وینه‌گرتنی ره‌نگا‌وره‌نگ وه‌ک خه‌لاتیک وه‌ریگریت. ئه‌م ده‌رماله‌ی خوتیندن له سالی ۱۹۶۰ دیسان بۆی دووباره‌کراوه.

له ده‌یه‌ی ۶۰ه‌کاندا هیلین لیثیت ماله‌که‌ی بۆ گوندی Greenwich گواسته‌وه، له میانه‌ی ئه‌م گواسته‌وه‌دا، ناوچه‌کانی دیکه‌ی نیویۆرک، وه‌ک Lower East Brocklyn, wqrlm spanisk side سه‌رنجی راکیشان. له سالی ۱۹۶۳ پرۆژه‌ی وینه‌ دیکۆمیتنه‌کانی سه‌رشه‌قامی لیثیت که له‌وکاته‌دا به‌سلایدی ره‌نگی ئاماده‌کرا‌بون، له مۆزه‌خانه‌ی هونه‌ره‌کانی مۆدیرن پيشان دران،